

Bewonersorganisatie Havenkwartier

'Rond de Haven'

2021
nummer 01

Kunst in onze Openbare Ruimte

Kunst in openbare ruimte. Soms toch een beetje onopvallend, of niet herkenbaar als kunst, vaak ook markant in het oog springend, en soms ineens weg, tot verdriet van wijkgenoten die aan het werk gehecht zijn en de belangrijke momenten in het jaar eraan verbinden.

Hoe zit dat toch met die kunst vroegen wijkgenoten al langer, van wie komt het, waarom staat het er, en wie draagt er zorg voor?

We gingen in gesprek met Vincent de Boer, adviseur en curator bij Stroom Den Haag dat verantwoordelijk is voor het niet-museale kunstbeleid en kunst in de openbare ruimte in Den Haag. Vincent is een aan de Rietveldacademie opgeleid beeldhouwer, en al sinds zijn afstuderen ook intermediair en organisator van tentoonstellingen. Hij is een bevlogen man met een krachtig pleidooi voor de betekenis van beeldtaal voor de beleving van -erbij horen- in een stad. Volgens De Boer nodigt beeldende kunst uit om te ontmoeten, te reflecteren en representeren, 'het helpt om een gesprek te beginnen en om je smaak te toetsen'.

Vincent de Boer realiseerde zich bij de onthulling van een beeld de Haags/Curaçaose kunstenaar Tirzo Martha in het centrum van

de stad hoeveel ontbreekt in onze stedelijke beeldtaal. 'Bij de onthulling van het werk van Martha aan het Spui waren veel mensen van kleur die vertelden hoe het beeld hun pijn vertegenwoordigt.' Het publiek vertelde hem wat ze had gemist en de Boer leerde daarvan

hoe belangrijk de verantwoordelijkheid is van Stroom om kunstwerken in de openbare ruimte in te zetten als hulpmiddel bij identificatie en referentie. 'Zoals op Scheveningen het tonnenmonument, het namenmonument, het vissersmonument en het Nationaal Monument voor de Koninklijke Marine, dan weet je waar je bent' onderstreept hij.

Vincent de Boer heeft heel wat favorieten op Scheveningen. De granieten Scheveninger en Scheveningse op het Radio Hollandplein zijn zijn lievelingen. Niet alleen omdat de beelden zo mooi weergeven hoe de Haagse beeldend kunstenaar Rudi Rooijackers (1920) zich ontwikkelde van klassiek figuratief werk naar abstractie. Volgens Vincent de Boer dwingt het paar zorgvuldigheid en de kwaliteit van de ruimte af. 'Reclame naast de beelden zou geen pas hebben, of een lantaarnpaal. Dit zijn werken die over 100 jaar nog prettig zijn' stelt hij.

Een ander dierbaar kunstwerk is het Fiets- en Stalhuisje van Biesieklette op de Boulevard van John Körmeling (Eindhoven, 1951). Eind jaren '90 werd aan kunstenaars met radicale ideeën gevraagd om invulling te geven aan de behoefte aan een eigen plek voor de stallingwachters. Architect en beeldhouwer Körmeling maakte een huisje met letters met lampjes die verwijzen naar de functie van de bewoner van het huisje, Verse Lucht prijkt erboven, en aan de zijkant 'Spaak' en 'Vriend'. Je realiseert je wat de stallingwachter voor je kan betekenen. Afgelopen jaar is de beleving van de openbare ruimte door corona veranderd

De Scheveninger en De Scheveningse van Rudi Rooijackers (1952)

en benutten foto's de 'Verse Lucht' volgens De Boer ook voor andere toepassing.

De Scheveningse weg, noemt De Boer, dat is ook een kunstwerk, 'een radicaal idee van land-art, het eerste van Nederland! Als je erover heen rijdt dan ervaar je cultuur, hoe mensen hun omgeving kunnen vormgeven. En we praten over werk dat in een verrommelde omgeving terecht komt zoals het werk van de Haagse monumentale beeldend kunstenaar Lon Pennock (1945-2020), de Boom die sinds 1973 op de Hoge Prins Willemstraat stond maar sinds de herinrichting van de ruimte tijdelijk tegenover de Franse School aan de Scheveningse weg is geplaatst. 'Een pure beeldhouwer' zegt De Boer en 'je moet erop letten maar dan denk je he daar heb je weer zo'n abstract beeld'.

Kunst moet ertoe doen op een plek vindt De Boer, en hij vertelt dat er altijd contact is met de kunstenaar of diens erven als de plek en de context van het werk worden veranderd, en dat het werk op een nieuwe locatie nog herkenbaar moet zijn in de oorspronkelijke intentie.

Maar dat het Nationaal Monument voor de Koninklijke Marine buiten Stroom om is verplaatst, en nu al een tijd afwezig zonder dat bekend is of het op de goede plek zal terugkomen noemt De Boer zorgelijk.

De gemeente Den Haag werkt nu aan een website waarop alle kunst in de openbare ruimte in Den Haag wordt gepresenteerd. Het beheer van de site wordt ondergebracht bij Stroom. Dat zal helpen de conditie van de kunstwerken op orde te houden.

*Paulien Bakker,
22 februari 2021*

Colofon

Wijkblad 'Rond de Haven' is een uitgave van de Bewonersorganisatie Havenkwartier (BOH) en wordt huis-aan-huis verspreid in de wijken die binnen het werkgebied van de BOH vallen.

Oplage 5.500 ex.

Redactie: Paulien Bakker

Drukkerij: Lerowi Scheveningen

Opmaak: De Scheveninger

*Kopij inleveren volgende nummer
Rond de Haven: 20 mei 2021*

www.bohscheveningen.nl

De Bewonersorganisatie Havenkwartier (BOH) is een stichting bestaande uit vrijwilligers, die zich inzetten voor verbetering van het wonen, werken en sociale leven in het Havenkwartier.

Het werkgebied van de BOH bestaat uit het Havenkwartier, Geuzenkwartier, Visserbuurt en 'de Zuid' op het 'oude' Norfolkterrein.

Nationaal Monument Koninklijke Marine van Mari Andriessen onthuld op 14 juni 1966

Van de Voorzitter

De winter schijnt voorbij. Het was van korte duur, maar we hebben er op allerlei manieren van genoten. En zoals het waarschijnlijk bij u is vergaan, ook wij hebben verschillende winterse plaatjes vanuit het Havenkwartier toegestuurd gekregen. Ook in onze omgeving blijken er dan voldoende hellinkjes te zijn waar je vanaf kan sleeën of 'boarden'. Het weekje ijs- en sneeuwpret heeft ons goed gedaan. Wat wel opviel waren de vele gele plekken in de sneeuw op de stoep. En toen de sneeuw gesmolten was, de vele bruine vlekken. Zonder sneeuw valt het minder op dat onze viervoetige buurtgenoten niet altijd netjes naar het park gaan, terwijl daarnaast de afspraak is dat we hun uitwerpselen weer netjes mee 'naar huis' nemen.

Op 18 februari jl. was alle pret gesmolten en hebben we bezoek gehad van onze wethouder Scheveningen, de heer Anne Mulder. Op voorhand hadden we hem een aantal bewonersvragen voorgelegd, waar we tijdens onze oorspronkelijk geplande gezamenlijke fietstocht gaarne antwoord op wilden krijgen bij de Vuurtorenweg, de Korbootstraat, het leefbaarheidsplein bij de Hennephofkerk, het Radio Hollandplein en in de Mallemok.

Parkeren in het Havenkwartier is een probleem. Naast de reeds lang bestaande problematiek van onvoldoende ruimte en het formeel niet mogen parkeren op eigen inrit, terwijl het Havenkwartier vol met inritten is, worden er op dit moment in noordelijk Havenkwartier een vijftal nieuwbouwprojecten uitgewerkt, waarbij er onvoldoende inpandige parkeerplekken meegenomen zijn. Als iedere daar nieuw komende bewoner een auto heeft, dan zou het erop neer komen, dat er in de bestaande publieke ruimte 330 auto's meer geparkeerd zouden

moeten worden, bezoekers niet meegerekend. Dat nog naast de officieel 114 parkeerplekken die het nieuwe Intell hotel niet heeft laten bouwen bij het noordelijk havenhoofd voor de 226 kamers en de eventuele vele congresgangers, terwijl ook hier oorspronkelijk een 400-tal parkeerplekken ondergronds gebouwd zouden worden. Het komt erop neer dat projectontwikkelaars en gemeente een zeer creatieve geest hebben om het zichzelf makkelijk te maken, terwijl de bestaande bewoner het steeds moeilijker wordt gemaakt, zelfs al is er geen zomerse drukte. Het daarnaast 2,5 jaar lang weghouden van publiek op het duin langs de boulevard, zonder dat de projectontwikkelaar daar een ondergrondse garage bouwt, is uitgelegd als een 'omissie' van de gemeente om toentertijd geen bouwplicht van zo'n garage af te spreken, op basis waarvan de projectontwikkelaar tot niets verplicht is. Het enige probleem is nu: mag het hotel wel open zonder parkeergelegenheid?

Het wordt dus drukker in de wijk. Dat, naast nog de voortgaande 'verkamering' van bestaande bewoning. Met name rondom de Werstduinweg kennen we vele eengezinswoningen waar ineens een vier- of vijftal aparte huishoudens wonen. Dat levert ook verdichting op in de wijk.

Eind jaren negentig toen de planmakerij van de nieuwbouw op de Dr. Lelykade (landzijde) gaande was, heeft de gemeente ter compensatie een viertal leefbaarheidsplekken aangewezen om wat 'lucht' te houden. Het laatste van deze pleinen bij de Hennephofkerk is nu na 20 jaar nog steeds niet in uitvoering, terwijl verscheidene groepen bewoners daar steeds mee bezig zijn geweest, maar de gemeente telkens weer een (andere) reden voor heeft om er even mee te wachten. Voor de ambtenaar maakt dat niet uit, want er is telkens weer een andere die er bij betrokken is. Voor de bewoner is het een hoop verspilde energie om de leefbaarheid in zijn of haar omgeving te verbeteren.

Alhoewel er enerzijds wel veel gebouwd wordt, wordt er anderzijds onvoldoende aandacht gegeven aan de vraag om sociale woningbouw in de wijk, welke volgens de gemeentelijke norm 30% van de nieuwbouw zou moeten zijn. De gemeente houdt zich daar onvoldoende aan.

Het wordt ook drukker in de wijk vanwege het toenemende toeristisch verkeer, dat vanuit 'bad' via de boulevard alleen maar via onze wijk weer weg kan rijden.

Ook deze situatie is niet alleen in het tweewekelijkse overleg met de gemeente m.b.t. de zomerse overlast aan de orde gesteld, maar ook nu weer met de wethouder. Snelheden en geluiden dienen getemperd te worden.

In gesprek met de wethouder zijn nog vele onderwerpen aan de orde geweest. Te veel om hier op te noemen. Wel hebben we nog aangegeven dat bij de ontwikkeling van de haven er voortdurend 'vanuit het water' gedacht moet worden. Hoe faciliteren we de visserij en andere schepen in de haven om te kunnen werken. Daar was die haven toch voor bedoeld? Elders in dit blad staan we stil bij het negentig jarig bestaan van de Tweede Haven, waarbij het nog niet uitgevoerde gemeentebesluit uit 1921 om sluisdeuren in de Pijp aan te leggen speciale aandacht krijgt aan de hand van de ervaringen van onze 97-jarige buurtgenoot, die zo'n 90 jaar geleden getuige was van het voortijdig doorbreken van de damwand tussen de toen 'oude haven' en de Pijp naar de 'nieuwe haven'. Het nog niet uitgevoerd zijn van dat besluit heeft tot gevolg dat we het vandaag de dag regelmatig moeten doen met 'water op de kade' bij hoog water rond volle en nieuwe maan. Het kan verkeren.

Met elkaar staan we voor de leefbaarheid van onze wijk. Met elkaar mogen we het doen. Laat ons weten als u ergens specifiek aandacht voor wilt vragen of ergens specifiek aan mee wilt helpen. We hebben elkaar nodig, ook om in bestuursverband de taken goed te kunnen verdelen.

Teun van Dijk

INTERVIEW MET WETHOUDER

Robert van Asten

Ook wethouder Robert van Asten stond ons toe hem te interviewen. En dat terwijl hij al met ons in gesprek is, wekelijks, in januari en februari, met de werkgroep Rust op Scheveningen, waarin bewoners en ondernemers met de gemeente praten over manieren om de overlast als gevolg van toerisme, zoals tijdens de afgelopen zomer, terug te dringen.

En zo zagen we elkaar vanwege de beperkende maatregelen online op beeld, elk vanaf de eigen plek, de wethouder met een grote foto achter zich met heel veel groen en in de verte de twee pijpen van het energiekwartier. Het vele groen gaf te denken, zat ie nu bovenin paleis Huis ten Bosch?

Zelf nog vol van de Amerikaanse omwenteling wilden we toch ook weten hoe het voor deze stadsbestuurder was, om de inauguratie van de nieuwe Amerikaanse president te zien. 'Het is altijd al een heel circus', vindt de wethouder, maar nu zag hij 'het debat de afgelopen vier jaar naar een bedenkelijk niveau afglijden'. Hij stelt zich voor dat de gemiddelde Amerikaan zich achter de oren moet hebben gekrabbeld, 'wat is er nu eigenlijk gebeurd, zo zijn wij toch niet?'. En alles wat je daar in de VS ziet, gebeurt een paar jaar later in Europa, volgens de wethouder, 'en een paar jaar daarna in Nederland'. De vraag is, wat moet je daarvan leren.

Tja, je kunt ervan leren dat het tweepartijensysteem eraan bijdraagt dat de partijen recht tegenover elkaar komen te staan, en hij is daarom blij dat wij met meer partijen zijn. Maar dan moet je wel blijven samenwerken, vindt hij. 'Als je dat niet doet dan sta je nog steeds neus aan neus, en dat is een verslechtering van waar we al die jaren voor hebben gewerkt!' Wethouder van Asten ziet ook bij ons, in ons land, in onze gemeente 'enorme verschillen' tussen groepen mensen, standpunten en belangen. En dat leert hem, en ons, dat 'blijven luisteren naar alle partijen heel belangrijk is, dat we daar niet langer steken moeten laten vallen.' En hij maant ons dat 'een mening zich vormt op basis van ervaringen, en die ervaringen zouden we moeten kennen om te begrijpen, waar de mening vandaan komt. Laten we daarom nu afstappen van het te snel veroordelen van meningen en eerst luisteren en begrijpen'.

Foto: Gemeente Den Haag

We komen te praten over zijn takenpakket. 'Lobby' strategie' lezen we. Wat doet de wethouder daarmee, lobbyt hij ook strategisch voor Scheveningen?

'De gemeente is natuurlijk al langer bezig met de lobby voor schone maritieme activiteiten, voor de ontwikkeling van de haven en voor de visserij' vertelt de wethouder, 'daar willen we Scheveningen echt voor op de kaart zetten. Maar dat moest gecoördineerd, uitgebreid en veel scherper op de agenda komen zodat wij echt ons verhaal konden laten horen.' Je krijgt de indruk dat de wethouder echt een impuls aan deze Haagse lobby heeft willen geven.

'Twee jaar geleden zijn de regiodeals gesloten². Dat kwam vanuit het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, en daar moet je dan een plan voor maken. Dat kon dan worden gefinancierd. En voor Scheveningen hebben we ingezet op het testen van mogelijkheden van innovatieve bedrijvigheid, van de zeevierboerderij tot het gebruik en onderhoud van windmolens. Activiteiten die vanuit de haven van Scheveningen op zee kunnen worden getest en wat door lobby mogelijk is geworden.'

1. Voor extra informatie over de betekenis en impact van lobbyende gemeenten zie <https://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/nieuws/geen-randstaddenken-in-den-haag.9580336.lynkx>

2. Zie <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/regio-deals>

'En natuurlijk zetten we in op meer bedrijvigheid, maar dat is een lange ademverhaal, waarbij we op het juiste moment bij de juiste persoon voor de deur staan. Dat is echt hard werken en dat doen we ook, in de hoop dat het echt gaat groeien.'

De ontwikkeling van de economische activiteiten onderneemt Van Asten in samenwerking met zijn collega's Bruines, o.a. wethouder economie en tweede locoburgemeester, en Anne Mulder. De laatste als wethouder voor heel Scheveningen en de kust. Samen proberen zij de ruimte te scheppen voor 'startups', voor jonge ondernemers, en voor die groep die we daar graag zouden willen hebben. Die proberen we op te zoeken, bijvoorbeeld door samenwerkingsverbanden met universiteiten aan te gaan. En behalve 'startups' is er ook startkapitaal nodig, en gelukkig is de Greendeal³ nu vanuit de EU naar buiten gebracht om de Europese economie te vergroenen, en daar willen we nu juist op inspelen. En als we dan ondernemers met een plan hebben, dan kunnen we ervoor zorgen dat er financiering vanuit Europa binnenkomt.

'We proberen zo van alles en iedereen bij elkaar te brengen zodat we vooraan staan als het moment daar is. En dat is echt een continu netwerken en ideeën bij elkaar brengen. En dan moet het op een zeker moment gaan werken, net zoals in Brainport in Eindhoven. Daar is heel lang aan gewerkt en uiteindelijk hebben bedrijfsleven en overheid op de puinhopen van Phillips een waanzinnig prachtig technologisch centrum gevormd.'

Dichtbij en toch onbekend

Maar nog even doorpraten over de 'lobby/strategie' die als een aparte portefeuille in het college is opgenomen, legt de wethouder uit dat dat nodig was 'omdat we erachter kwamen, dat in de Tweede Kamer Den Haag het verhaal van de stad Den Haag verrassend onbekend is. We hebben altijd gedacht, dat het Binnenhof hier naast de deur ligt; we kennen elkaar wel; maar dat bleek absoluut niet zo te zijn.

3. Zie voor meer informatie over de Greendeal: https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/6872114/1/RIS300575_Bijlage_Green_Deal_ERDH

En waar andere steden en regio's heel succesvolle lobbyclubs hebben in Den Haag én in Europa, hadden wij dat eigenlijk niet of nauwelijks. Dus we zijn dat weer eens even flink aan het opbouwen en dat is belangrijk. We willen met de lobby aan de Tweede Kamer duidelijk maken waar we trots op zijn, maar ook wat we nodig hebben en waar we naar toe willen. We hebben bijvoorbeeld veel geld nodig voor Zuidwest Den Haag, en voor Scheveningen kan ik de lobby goed combineren met mijn mobiliteitsportefeuille. We willen natuurlijk ervoor zorgen dat Scheveningen goed bereikbaar is, en voor een verhaal daarover moet je goed onderbouwd een goede lobby opzetten, zowel in het andere Den Haag als in Brussel en dat is nu precies wat in mijn portefeuille zit.'

Maar hoe ziet zo'n samenwerking tussen wethouders er eigenlijk uit?

We informeren naar hoe het nu precies werkt in de samenwerking. Tenslotte vallen veel grote onderwerpen die ons op Scheveningen raken onder de competentie van verschillende wethouders.

'We weten elkaar echt feilloos te vinden, even snel een telefoontje, 'ik heb hier iets gezien, kunnen we daar wat mee, kunnen we daarover even zitten', dat gebeurt heel vaak tussen wethouders. Maar we zitten niet op dezelfde gang. De wethouders zitten boven elkaar. Nu kom je elkaar wat minder tegen want met corona zit iedereen in z'n eigen huiskamer maar dan nog, we zijn allemaal zo bedreven in dit soort videobellen dat je elkaar snel kan treffen.'

Den Haag fietst! Hoe vlot het inmiddels voor Scheveningen?

In het Havenkwartier maar ook om ons heen zijn veel bewoners van ons Stadsdeel bezorgd over de mobiliteit, het verkeer en vervoer in ons woongebied. Vooral na jl. zomer zijn veel acties ondernomen om het stadsbestuur onder aandacht te brengen dat zaken anders moeten worden aangepakt. Scheveningers erkennen het belang van toerisme, maar willen ook rust in de zin van veiligheid, doorstroming en voorzieningen voor bewoners.

We vertellen de wethouder over de op 19 december jl. aan wethouder Mulder overhandigde petitie Rust voor Scheveningen, door 1780 bewoners ondertekend, en van de Verkeerscommissie Havenkwartier Scheveningen. We brengen hem de al jaren bekend zijnde punten benoemd in de mobiliteitstransitie en verkeersvisie Westduinweg nog weer onder de aandacht, en bepleiten de evaluatie van de noodmaatregelen die voor de kruising Van Bergenstraat-Westduinweg zijn geïntroduceerd. Dit kruispunt wordt ook besproken tijdens de wekelijkse ontmoeting tussen bewo-

ners, ondernemers en gemeente, die vanwege de afgelopen zomer-overlast sinds begin dit jaar wordt georganiseerd. Ook pleiten wij als bewoners voor een meer toegespitste aanpak van de verkeerssituatie en dat het verwachte groen hiervan niet losgekoppeld kan worden. Wij spreken dan ook graag over de Vergroende Verkeersvisie Westduinweg en omstreken. Nu we de kans hebben vragen we opnieuw wat de wethouder hier aan gaat doen?

Mensen van buiten zijn helemaal niet nodig, we hebben al een probleem!

'De zomerdrukke daarover spreken we dinsdags', reageert de wethouder, 'daar zetten we ons op in. En we weten, op een mooie april-dag staat Scheveningen al vol. Mensen hebben het tussen de oren dat ze naar het strand willen en het liefst daar ook parkeren.' En hij vertelt dat je zelfs als je uit Den Haag komt je soms nog je de auto pakt om daarmee naar het strand te gaan. Dat dat heel erg tussen de oren van de mensen zit, en dat dat anders moet, en dat verbetering zichtbaar is. Zelf is hij fietsliefhebber geworden, en vele mensen pakken inmiddels ook bij afstanden van 5km de fiets. En dat is nodig.

'We hebben te maken met de kleine infrastructuur van Scheveningen die we niet kunnen vergroten. De Westduinweg kan je niet gaan verbreden. We hebben de rotondes aangelegd om te zorgen dat de situatie wat verbetert, maar ik vraag me af of een rotonde zou passen op de kruising Statenlaan Westduinweg, dan zou je het tankstation al moeten weghalen anders is daar geen ruimte' denkt hij hardop, en hij bespiegelt de ontstane situatie rond de Westduinweg, de verkeersader van het Havenkwartier. 'Er zijn wel wat aanpassingen gedaan maar de ideale oplossing krijg je ook vast niet, en daarom is de mobiliteitstransitie zo belangrijk om de druk eraf te halen. Het aantal auto's in Den Haag is zo ontzettend hoog! We hebben helemaal geen mensen van buiten nodig om een probleem te hebben, dat hebben we al. Daarom moeten we zorgen voor veilige fietspaden, goede OV-verbindingen en een parkeerbeleid. Je kunt strenger zijn op opritten maar dan moet ook de kostprijs van de parkeerplaats worden betaald want de parkeervergunning dekt dat niet!'

'Maar,' wijst de wethouder: 'probeer het tussen de oren van de mensen te krijgen dat het anders moet met het vervoer!'

Ook hijzelf ging lang voor wissewasjes en boodschappen met de auto en realiseerde zich dat als hij met de auto zou gaan zijn eigen parkeerplek vergeven was. Voor de wethouder is de auto er nu vooral om de vouwwagen aan te koppelen.

In een deel van onze wijk kunnen we binnenkort een deel van de sterfietsroute verwachten⁴

De sterfietsroutes in de stad zijn bedoeld om bestaande routes te verbeteren en/of er nieuwe routes aan te koppelen.

We vragen ons af of de wethouder, die ook wethouder van Erfgoed in de stad is, ons kan handreiken om meer zichtbaar erfgoed in het havengebied te verwerven. Hij wijst ons op de wijkbudgetten die we voor dit doel zouden kunnen benutten. 'Elk stadsdeel heeft zijn budget en in heel de stad worden die nu vergeven. Het zou een idee kunnen zijn om een voorstel te doen voor erfgoed in de buitenlucht i.s.m. Muzee en Stroom Den Haag, een centrum voor kunst en architectuur in de stad.'

We gaan onderzoeken wanneer wij in het Havenkwartier ons wijkbudget kunnen verwerven en komen op onze laatste vraag aan de wethouder.

Ga eens kijken wat je nog niet kent

In een interview met de wethouder lazen wij dat hij aanmoedigt om te gaan 'kijken wat je nog niet kent'. En we denken dat het aardig is om te weten wat de wethouder in Scheveningen zag dat hij nog niet kende. 'Ik ben aan het wandelen geslagen, en loop ook weleens hard' vertelt hij, 'en vanuit de Bloemenbuurt is het nog wel een stukje, maar met mooi weer is de haven met de kades heerlijk om naar toe te lopen.' Liefst gaat hij dan via een omweg door de straten rondom, 'en het valt dan op hoeveel bedrijvigheid er nog is, en dat vind ik leuk om te zien. Zeker als dan nog wat oude gebouwen de nieuwbouw afwisselen, zoals de Oude Rokerij. Dat tussen alle nieuwbouw deze panden er nog staan! Ik heb meegemaakt in de gemeenteraad dat het behoud ervan strijd kostte, maar dan heb je ook wel erfgoed aan de haven!'

We raden de wethouder aan om nog eens door de Ankerstraat te lopen, dat is Oud Scheveningen nu!

Dick Passchier
Paulien Bakker

4. Zie voor informatie <https://www.denhaag.nl/nl/in-de-stad/verkeer-en-vervoer/fietsen/sterfietsroute-binnenstad-scheveningen.htm>

23 April herdenking opening Tweede Haven

Alhoewel de opening van de Tweede haven en de onthulling van de gedenkbank op 23 april a.s. 90 jaar geleden heeft plaats gevonden, is het dit jaar ook 100 jaar geleden dat het gemeentelijk raadsbesluit over de aanleg van een tweede haven is genomen. De vissers hadden er lang op moeten wachten vanaf 1904, toen de eerste haven geopend werd. De schepen aldaar hadden te veel last van de zee deining, waardoor de houten vissersschepen vaak tegen elkaar aan botsten en kapot gingen. Een tweede haven waar de deining niet meer te merken was, werd toen dringend nodig geacht. Daarnaast had de toen groeiende vissersvloot meer ka-deruimte nodig.

Het voortijdig binnenstromen van het water in de Tweede Haven wordt door de thans 97-jarige Jas Buijs uit de Koppelstokstraat als volgt omschreven:

“We waren als zes/zevenjarigen aan het spelen op de steigers van de oude sleepheiling in de huidige Kom (de buitenhaven), toen we ons realiseerden dat het water ineens wegliep. Het water van de ‘oude haven’ (de huidige Eerste haven) verdween ineens onder onze voeten. Pas later hoorde ik van mijn vader dat de doorgang naar de inmiddels uitgegraven ‘nieuwe haven’ (de huidige Tweede haven) voortijdig doorgebroken was en al het water uit de Eerste haven ineens via De Pijp zo de ‘lege’ nieuwe haven instroomde.

Voortijdig, omdat de werkzaamheden aan de toen geplande sluis in De Pijp nog niet af waren. Ja, de betonnen bodem was voor het grootste gedeelte gestort. Het betonwerk was klaar, inclusief enig staalwerk. Aan de sluisdeuren moest nog gewerkt worden. Het was toen – eind jaren twintig van de vorige eeuw - de bedoeling om met het aanleggen van de sluisdeuren, de zeekering op de Zee-sluismweg/Hellingweg te hebben en niet zoals dat tot de dag van vandaag nog is, op de Westduinweg. Op het moment van de doorbraak van de kademuur tussen toen de Eerste en Tweede – in aanbouw zijnde - haven lagen alle werktuigen en gereedschappen voor de aanleg van de sluisdeuren op de betonnen vloer in de voor de doorbraak nog droogstaande Pijp en werden gedeeltelijk door de inkomende stroming meegevoerd. Uiteindelijk is het merendeel van de werktuigen door duikers weer uit het water gehaald, maar de werkzaamheden zijn toen niet meer voltooid.

Januari 1931: derde doorbraak damwand oude haven, ingang De Pijp naar nieuwe haven (100 jaar Scheveningen Haven 1904 -2004, blz. 43)

Voor mij is het altijd de vraag gebleven ‘waarom de deuren van de sluis in De Pijp er nooit ingebracht zijn?’ Wij hebben meege- maakt dat het hoge water in 1953 tot aan in de Menninckstraat stond. Het water stond toen in de oude rokerij aan de Dr. Lelykade. De timmer- en ijzerloods op de toenmalige sleepheiling aan de Tweede haven waren die tijd ook volgelopen. Zulk hoog water kan gebeuren eens in de zoveel tijd.

In de jaren zeventig toen nieuwe meerpalen in het jachthavengedeelte van de Tweede haven gezet zijn, bleek bij een van de eerste extra hoogwater momenten dat ze niet voldeden om de drijvende steigers vast te houden. Die steigers dreven feitelijk boven de meerpalen uit met als gevolg dat er opnieuw geheid moest worden en er langere meerpalen het water in zijn gegaan.”

“100 jaar Scheveningen Haven 1904 - 2004” blz. 41 geeft overigens aan dat volgens ‘driemaal is scheepsrecht’ het drie keer is voorgekomen dat de afsluitende damwand tussen de toen oude en nieuwe haven is doorgebroken.

Op basis van Jas z’n herinneringen kunnen we ons vandaag de dag - met aanvullende zorgen over de stijgende zeespiegel en de Westduinweg als zeedijk – terecht afvragen, waarom we niet nadenken over het eindelijk installeren van de in de jaren twintig van de vorige eeuw bedoelde sluisdeuren in De Pijp om daarmee de Zeesluismweg als zeedijk te hebben en het Havenkwartier voor het grootste gedeelte ‘veiliger’ te hebben. Het verschil in gewone waterstand tijdens doortij en springtij (twee dagen na Nieuwe Maan en twee dagen na Volle Maan) is ongeveer 2,5 meter, waarbij de wind het water nog extra kan opstuwen. Het komt dus regelmatig voor dat het water tijdens springtij op de Dr. Lelykade staat. Nu meer dan in het verleden. Op 13 januari 2017 moest ook het Havenpaleis op de Dr. Lelykade zich nog met zandzakken beveiligen om niet vol te lopen.

Het Ecorys onderzoek naar een klimaatbestendige kustontwikkeling uit 2012 geeft een geschatte veiligheidshorizon voor de primaire kering (binnendijs, d.w.z. de Westduinweg) aan als het jaar 2100.

Veel van het toenmalige uitgegraven 1 miljoen m2 zand is gebruikt om het spoorbaanvak tussen Den Haag en Rijswijk aan te leggen¹. De bouw van de kademuren begon in 1925 en kwam gereed in 1926, terwijl in 1930 de sinds die tijd genoemde Pijp uitgegraven werd.

¹. Zie “100 jaar Scheveningen Haven 1904 - 2004” blz. 39.

en onthulling 'Scheveningse Bank'

Koningin Wilhelmina bij de opening van de 2e binnenhaven in Scheveningen, 1931 (Haags Gemeentearchief)

Het concludeert daarbij dat tot die tijd in principe geen investeringen voor de kering aan de orde zijn, alhoewel het voorbijgaat aan de regelmatige wateroverlast op de kade en de huidige regulering met betrekking tot de bouw langs de kades.

Het zou daarom mooi zijn om 100 jaar na dato dan eindelijk het oorspronkelijk besluit van de

Haagse Gemeenteraad van 1921 uit te gaan voeren onder het motto "de besluitvorming is gaande, maar de uitvoering is soms wat traag".

Echter, weer terug in de tijd was het in april 1931 zover. Eindelijk kon de tweede binnenhaven of tweede vissershaven in Scheveningen in gebruik genomen worden.

De koningin kwam de haven op 23 april 1931 zelf openen.

Na de opening van de Tweede Haven trokken de aanwezigen naar het toenmalig 'waterstaatsgebouwtje' (voorganger van de huidige Semafoor), waar het "Schevening's Belang" de monumentale bank heeft laten bouwen als dank voor het aanleggen van de Tweede Haven². Deze bank, ook wel 'Dr. Lelybank of Koninginnebank' genoemd naar ontwerp van C.J.M. van Duijne heeft als tekst:

"In het jaar 1931 bij de opening van de Tweede haven aan de gemeente geschonken door de bevolking van Scheveningen"³

Binnenkort wordt de huidige Semafoor gesloopt en opnieuw gebouwd.

Oorspronkelijk was het de bedoeling van de Gemeente om de nieuwbouw direct aansluitend aan de bouw van het nieuwe hotel bij het Noordelijk Havenhoofd te verwezenlijken, maar (ook) daar is enige vertraging ontstaan.

Zoals in ons vorige nummer van Rond de Haven aangegeven zal betrokken gedenkbank dan tijdelijk weggehaald en opgeslagen worden, waarna hij in de oorspronkelijke vormgeving een paar meter verderop weer geplaatst zal worden volgens onderstaande 'art impressie'.

2. <https://www.haagsetijden.nl/>

3. Zie "100 jaar Scheveningen Haven 1904 - 2004" blz. 43 en onze vorige uitgave van Rond de Haven

"In het jaar 1931 bij de opening van de Tweede haven aan de gemeente geschonken door de bevolking van Scheveningen"

Art impressie

De geschiedenis van TX51

De Tx, zoals we hem kennen, heeft – op het zicht - weinig van doen met de TX zoals hij geweest is en wat hij allemaal heeft meegemaakt. De Tx 51 heeft een bijzondere geschiedenis. Op 1 december 1939 is hij op de scheepsbouwwerf 'de Dageraad' te Woubrugge als de motortrawlkotter 'Tx 51 Arie Geertje' te water gelaten. Het schip was toen eigendom van Wim Ellen uit Oudeschild op Texel.

De Tx zoals we hem wel maar ook niet kennen

Eind 1940 is ze de visserij gaan uitoefenen vanuit Scheveningen en heeft daarbij ook dienst gedaan als patrouillevaartuig voor toezicht bij vissende schepen. Eén en ander op bevel van de toenmalige bezetter. Op 14 februari 1941 werd deze dienst beëindigd en is ze naar IJmuiden verhuisd omdat vanaf die datum de visserij niet meer vanuit Scheveningen, maar nog wel vanuit IJmuiden mocht worden uitgeoefend.

Echter op 20 juni 1941 is ze gevorderd door de bezetter, verbouwd en onder Duitse bemanning in dienst van de Kriegsmarine ingedeeld als Ore31 bij de Ostsee Kustenschutz Reval en als Vorposten Sicherungsboot VS1413 in de vaart gehouden.

In september 1945 is ze weer vrijgegeven en op eigen kracht naar Nederland gevaren om weer in de vaart te gaan als visserijship TX 51 Arie Geertje, nu eigendom van P. & W. Ellen uit Oudeschild.

Oorspronkelijk had de Tx een 150 pk motor die in 1954 vervangen werd voor een 200 pk motor en in 1967 zelfs door een 500 pk mo-

tor. Omstreeks die tijd is de Tx van eigenaar veranderd en omgedoopt in Maarten HD 51 door H. Post uit Den Helder, waarna het weer is doorverkocht aan weer anderen in Den Helder.

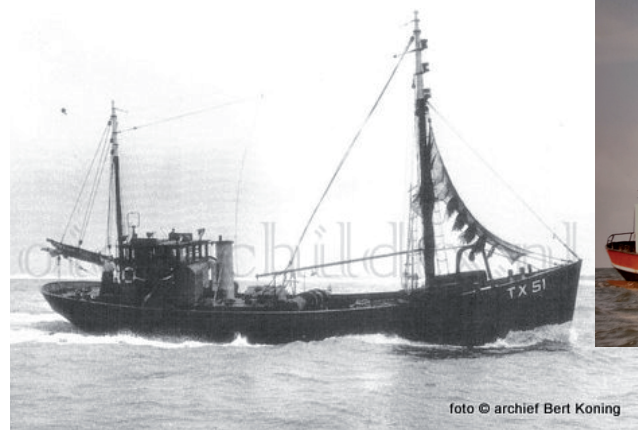
In oktober 1975 wordt het schip verkocht en onder de naam 'Maarten' gebruikt voor wapen- en drugsmokkel van en naar Libanon 'en Marokko. Deze activiteiten speelden zich georkestreerd vanuit Den Haag (o.a. vanaf het terras op het Plein)/Scheveningen af voor de Duinkerke kust, Franse en Spaanse territoriale wateren, en tijdens de burgeroorlog in Libanon. De wapens werden afgeleverd in Byblos. De drugs werden afgeleverd tussen Monster en Kijkduin. Het kat en muis spel tussen de smokkelaars en de douane van Scheveningen, Gibraltar, Algiers, Byblos en Beiroet is uitvoerig beschreven in het boek 'Zwarte schepen, de kapitein vertelt' van Anton Olijhoek. Uiteindelijk zijn de smokkelaars aangehouden en

is het schip opgelegd in Scheveningen, waarna het verhuisde naar de Domeinen in Amsterdam.

In 1980 werd de naam van de kotter gewijzigd en kreeg een zeebrief met de naam JASON. Het schip werd toen gebruikt als offshore schip voor duikers die bij de boorplatformen werkten op zee. Daarna kwam het schip terecht bij een sloper, waarna het van 1995 tot 2005 door Lex en Linn Roozendaal onder S.I. is gerestaureerd en omgebouwd tot de huidige 'Ocean Going tweemast schoener'.

In 2016 is het schip overgenomen door Michel van 't Zand en ligt sindsdien in de Tweede Haven van Scheveningen voor zakelijke en privé arrangementen. Het heeft sinds 2017 ook weer een officiële zeebrief op haar oorspronkelijke naam van de Tx 51 van het Koninkrijk der Nederlanden gekregen.

Alhoewel het schip het naar Texel vernoemde registratienummer heeft, heeft het in haar gehele leven het langst vanuit Scheveningen gevaren. Het bijzondere is dat een van de bemanningsleden van de nu op Scheveningen gesitueerde Tx 68 van Rederij van der Zwan heeft aangegeven dat z'n opa Wim Ellen de oorspronkelijke eigenaar van de Tx 51 was. Zo is de cirkel bijna rond.

De Tx zoals hij geweest is

Het andere verhaal over 't Doornduintje

In de laatste uitgave van Rond de Haven, stond een stukje over buurman Jan Petit, die zich tijdens zijn dagelijkse wandelingen nuttig maakt om onderweg rommel op te ruimen. Zeer prijzenwaardig en dat moesten meer mensen doen, en dat geldt ook voor mezelf, maar mijn aandacht ging uit naar heel iets anders dan zijn opruim hobby.

Ik ken Jan Petit namelijk al erg lang: beroepshalve kregen we met elkaar te maken in de 80-90'er jaren. Jan was toen ambtenaar bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken en had daar de luchtvaart portefeuille, wat betekende dat hij permanent op reis was met een KLM directeur om wereldwijd landingsrechten binnen te halen.

Toen ik jaren later weer in het Havenkwartier kwam wonen, liep ik Jan weer tegen het lijf, die me toen vertelde over zijn opruim hobby. Trouwens nog heel veel meer, want zonder hem zou bijvoorbeeld dat schitterende gebouw van de Sierkan tegenover het gemeentemuseum niet meer bestaan. Ook het verhaal over het Doornduin met de hospitaalbunker en de biodiversiteit van het duin kende ik daardoor al.

Maar in het artikel miste ik, wat Jan me ooit eerder had verteld, namelijk dat de schilder Hendrik Willem Mesdag, die van het beroemde panorama, boven op hetzelfde Doornduin zijn zomer atelier had, wat in de oorlog door de Duitsers is afgebroken. Nadat ze de pier op de boulevard hadden gesloopt, kregen ze blijkbaar zin in nog meer sloopwerk.

Mesdag maakte vanuit zijn zomercatelier ook wel eens een uitstapje naar het tegenovergelegen Lindoduin vanwaar hij een schilderij maakte van de Stoomtram naar Scheveningen (1886). Het schilderij is te zien in het Spoorwegmuseum in Utrecht.

Dus behalve het belang van de biodiversiteit kan het Doornduin nu ook gelinkt worden aan de geschiedenis van Scheveningen.

Gerrit Jol

Praairapport SCH 236 Noordster

Het vrijwilligerswerk van de Graaiploeg ligt nog altijd wegens corona noodgedwongen stil en van een aan boord bijeenkomen als groep of werken in ploegjes kan geen sprake zijn. Toch is er meteen al in het nieuwe jaar weer een belangrijk stuk werk verzet, waarvan het resultaat vanaf de wal aanstonds opvalt: de Noordster heeft weer zijn oorspronkelijke schoorsteen ofwel 'pijp' terug!

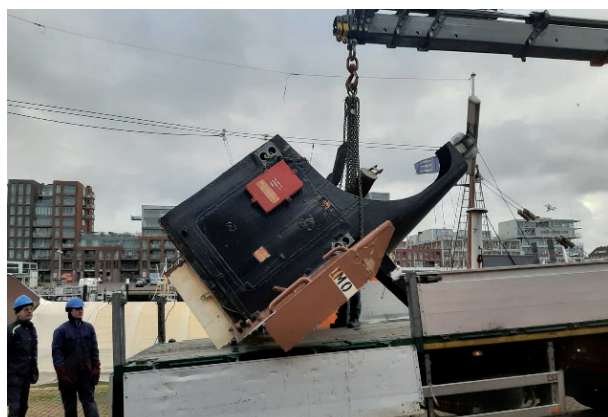
Toen de logger begin jaren zeventig van eigenaar wisselde en werd verbouwd en vernoemd om als SCH 72 'Ali' de zgn. boomkorvisserij uit te oefenen, kwam er een grotere motor van 960 pk in en werd het oorspronkelijke stuurhuis uit 1950 vervangen met inbegrip van de pijp. Er kwam een grotere en modern gestroomlijnde schoorsteen voor terug. Doordat de Noordster nu naar de oorspronkelijke staat van 1950 wordt terug gerestaureerd moest vanzelfsprekend ook de oorspronkelijke pijp weer terugkomen. De firma Boeg heeft daartoe de schoorsteen met onderbouw en windhappers in de werkplaats helemaal precies nagebouwd overeenkomstig de bouwtekening uit 1949.

Op 18 januari jl. werd het grote karwei geklaard. Eerst werd de oude pijp met onderbouw en achterwand van het stuurhuis losgebrand en met behulp van een kraan als een geheel van boord gehesen. Meteen daarna werd de nieuwe schoorsteensectie in één keer aan boord gezet. Een zware hijs die uiterste precisie vergde, want het moest natuurlijk allemaal exact op de millimeter nauwkeurig op elkaar aansluiten. Dat deed het: prachtig staaltje van exact uitmeten!

Resultaat van deze grote operatie is dat de Noordster weer een belangrijke stap verder is op de weg naar haar oorspronkelijke gedaante. De moderne pijp met zijn steil in een hoge top uitlopende bovenkant (met daarop ook nog eens de draaiende radarantenne) heeft plaatsgemaakt voor het lagere klassieke model 1950. Dat is geen loze nepschoorsteen (zoals vroeger naar verluidt op de grote passagiersvaart op een 'vierpijper' wel eens voorkwam), want hij bevat de afvoerkanalen voor de uitlaatgassen van generatoren, verwarmingsketel en voortstuwingsmotor: we moeten tenslotte ook kunnen varen...

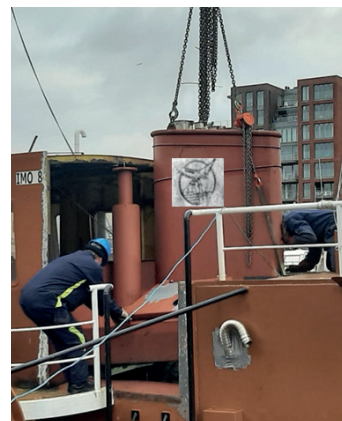
Schoorsteen met onderbouw in de werkplaats van Boeg Nautic

Oude pijp wordt van boord gehaald

Nieuwe pijp wordt aan boord gezet

Nieuwe pijp staat op zijn plek (met logo van J.J. v.d. Toorn)

De pijp zal binnenkort geschilderd worden in de kleuren van de rederij J.J. van der Toorn: zwart met witte band. Met daarop aan beide zijden het fraaie logo van de rederij anno 1950: een cirkel met daarin vier golflijnen, een dukdalf met daarop een meeuw met een haring in de bek en een halve zon aan de einder met daarin de letters J.J. van J(ohannes) J(acobus) van der Toorn Az.

De volgende stap is dat het stuurhuis zelf en de zich daarin bevindende schippershut zoveel mogelijk naar de oorspronkelijke toestand anno 1950 wordt aangepast en ingericht.

Benedendeks moeten in de museale ruimte de tentoonstellingsvitrines en wandpanelen worden gemaakt, waarmee het verhaal van de Scheveningse visserij, zoals die door de Noordster werd uitgeoefend, wordt verteld en in beeld gebracht.

Ons aller hoop is erop gevestigd, dat wij 'corona volente' deze werkzaamheden weer spoedig kunnen hervatten en nog in 2021 kunnen voltooien. Voor het voorjaar staat de hellingbeurt in IJmuiden gepland. Kortom: er is nog veel werk aan de winkel!

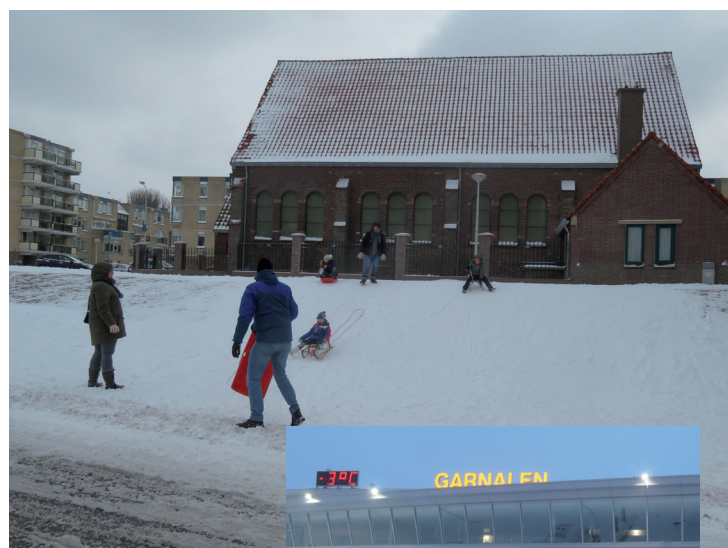
Uw steun is daarbij onmisbaar. Iedereen kan Vriend van de Noordster worden. Kent u daarnaast iemand die ook Vriend van de Noordster zou willen worden: stuur dan dit praaibericht ter kennismaking door en laat hem/haar opstomen naar www.sch236.nl

Een hartelijke groet vanaf brug en bestuurstafel van de Noordster en blijf gezond in deze bijzondere tijden!

*Mr Henk Grootveld,
Voorzitter Stichting SCH-236 Noordster
terug op Scheveningen*

Sneeuwplezier in het Havenkwartier

maandag 8 februari 2021
's-morgens vroeg

Bewonersorganisatie Havenkwartier

Voorzitter: Teun van Dijk
Secretaris: Paulien Bakker
Penningmeester: Ton Hulleman
Bestuurslid: Leen Hofland

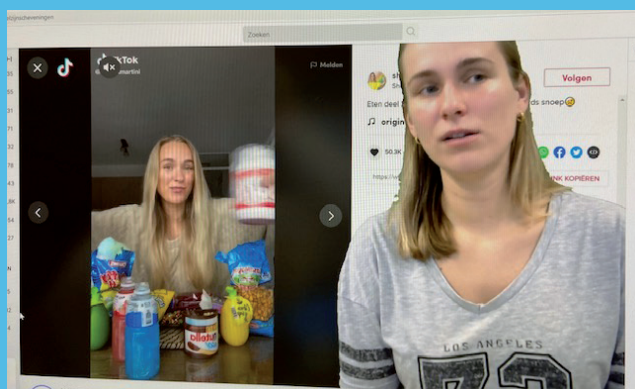
Secretariaat

Westduinweg 38d
2583 EH Scheveningen
Telefoon: 070-3520612
E-mail: info@bohsscheveningen.nl

 Vind ons leuk op **facebook**

www.facebook.com/bohsscheveningen

Nieuws vanuit de Mallemok

Omdat de Mallemok al weer enige tijd gesloten is in verband met de COVID-19 maatregelen, is er dit keer geen activiteitenoverzicht.

Hierbij een samenvatting van de activiteiten die wij wel doen tijdens deze lockdown. Voor vragen, informatie of voor zomaar een praatje kun je de Mallemok bellen tussen 9.00 – 13.00 uur.

Zoals misschien al is opgevallen wordt de buitenkant van de Mallemok van nieuwe bakstenen voorzien. Tevens wordt er een isolatielaag aangebracht. Dit houdt in dat de speeltuin tijdens deze werkzaamheden gesloten is in verband met de veiligheid.

Het Kinderwerk organiseert momenteel doordeweeks online- en/of buitenactiviteiten. Zo zijn er o.a. online bingo's vanuit de Mallemok. Ook worden er digitale workshops TikTok door de bekende TikTokster Sherell Martini uitgevoerd.

De actuele activiteiten van het Kinderwerk staan op Facebook 'Mallemok Welzijn Scheveningen' of Instagram ws_mallemok. U kunt ook bellen naar de Mallemok: (070) 338 06 90.

Het Jongerenwerk is online actief met onder andere huiswerkbegeleiding, game toernooien, meidenclub en online thema- en voorlichtingsavonden. Naast het online contact, organiseert het Jongerenwerk activiteiten op verschillende locaties. Momenteel zijn de activiteiten i.v.m. de COVID-19 maatregelen alleen buiten.

De actuele activiteiten van het Jongerenwerk staan op de Facebookpagina's 'Jongerenwerk Scheveningen' en op Instagram 'jongerenwelzijnscheveningen'. U kunt ook bellen (06) 41 06 78 87.

SCHAPPELIJK

Klanten van de Voedselbank die in stadsdeel Scheveningen wonen, krijgen bij Schappelijk, de sociale winkel van Welzijn Scheveningen, een pas met daarop een tegoed. Met deze pas kunnen zij bij Schappelijk boodschappen doen. Omdat de winkel ook gesloten is, worden de boodschappen elke dag aan huis bezorgd.

GRATIS VERVOER NAAR VACCINATIE

Minder mobiele inwoners van Scheveningen die gebruik willen maken van de COVID-19 inenting bij de GGD of huisarts kunnen gratis vervoer aanvragen bij Welzijn Scheveningen.

Naast de vrijwillige chauffeur gaat er ook een vrijwillige begeleider mee. De begeleider haalt u bij de voordeur op en begeleidt u op de vaccinatielocatie. Neem gerust contact op voor nadere informatie over de voorwaarden en het aanvragen van het gratis vervoer.

U kunt op maandag t/m vrijdag tussen 10.00 en 15.00 uur bellen naar (06) 43 16 74 12 of een mail sturen naar groepsvervoer@welzijnscheveningen.nl

Elkaar kennen, elkaar helpen

volgt ons ook op facebook!
@MallemokWelzijnScheveningen